

%D0%BF?find=1&text=%D0%BF%D1%83%D0%BD%D0%BA%D1%82

3. Штокалюк Ю. Що гарантує держава для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування? URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/simeyne-pravo/shcho-garantue-derzhava-dlya-diteysirit-ta-ditey-pozbavlenih-batkivskogo-pikluvannya.html>

Кузнєцова Валерія Юрїївна,
здобувачка вищої освіти бакалавра ННІ №1
Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник:
Демиденко Володимир Олексійович,
професор кафедри конституційного права
та прав людини НАВС, кандидат
юридичних наук, доцент

ЗАХИСТ ПРАВ ДІТЕЙ-СИРІТ ТА ДІТЕЙ, ПОЗБАВЛЕНИХ БАТЬКІВСЬКОГО ПІКЛУВАННЯ, В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

24 лютого 2022 року життя мільйонів українців змінилося назавжди. Повномасштабне вторгнення на територію нашої держави призвело до масового переселення людей, суцільної тривоги і переживань за життя свого оточення та безпосередньо своє. Бойові дії по-різному впливають на людей, і якщо дорослі вже сформовані особистості, які приблизно знають, що робити в тій чи іншій ситуації, то діти зовсім не такі. Ще не повністю самостійна дитина покладається на своїх батьків, будучи впевненими, що біля них вони в повній безпеці і їм не потрібно думати про якісь звичайні речі, які зроблять замість них їх батьки. Але ж не у всіх є люблячі батьки, які можуть попідкуватись про своїх дітей, або їх немає взагалі. Активні бойові дії та масові повітряні атаки призводять до загибелі людей, які були чиймись батьками, і тому з початком повномасштабного вторгнення дітей-сиріт та напівсиріт стало значно більше.

І ось тут і формується головне питання даної теми – яким чином українське законодавство підтримує та захищає права дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, в умовах воєнного стану.

Діти – це найбільша цінність. Належне виховання дітей-сиріт, та дітей позбавлених батьківського піклування є пріоритетом для будь-якої держави. Держава виконує покладений на неї обов'язок щодо забезпечення виховання дітей, які залишилися без піклування батьків, передбачену Конвенцією ООН «Про права дитини» і Декларацією ООН «Про соціальні і правові принципи», що стосуються захисту і благополуччя дітей, особливо при передачі дітей на виховання та їх усиновлення на національному і міжнародному рівнях [1, с. 81].

Визначення термінів дитина-сирота та діти, позбавленні батьківського

піклування, закріплено в Законі України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування» і звучать вони так:

дитина-сирота - дитина, в якій померли чи загинули батьки;
діти, позбавлені батьківського піклування, - діти, які залишилися без піклування батьків [2].

Статус дитини-сироти та дитини, позбавленої батьківського піклування, — це визначене відповідно до законодавства становище дитини, яке надає їй право на повне державне забезпечення й отримання передбачених законодавством пільг. Цей статус підтверджується комплектом документів, що засвідчують обставини, через які дитина не має батьківського піклування (ст. 1 Закону України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування») [3].

Умова, необхідна для набуття статусу, — втрата дитиною батьківського піклування. Це може мати місце у наступних випадках:

- смерть, загибель батьків;
- позбавлення батьківських прав;
- відібрання у батьків без позбавлення батьківських прав;
- визнання батьків безвісно відсутніми або недієздатними, оголошення їх померлими;
- відбування батьками покарання в місцях позбавлення волі та перебування їх під вартою на час слідства;
- розшук батьків органами Національної поліції, пов'язаним з відсутністю відомостей про їх місцезнаходження;
- тривала хвороба батьків, яка перешкоджає їм виконувати свої батьківські обов'язки;
- розлучення дитини із сім'єю;
- діти підкинуті, безпритульні, від них батьки відмовились, їх батьки невідомі;
- батьки не виконують своїх батьківських обов'язків з причин, які неможливо з'ясувати у зв'язку з перебуванням батьків на тимчасово окупованій території України, в районах проведення антитерористичної операції, здійснюють заходи із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії російської федерації [3].

В українському законодавстві ключовим є Закон України «Про охорону дитинства». Стаття 30-1 цього закону прямо говорить про обов'язок держави вживати всіх необхідних заходів для захисту дітей, які перебувають у зоні воєнних дій і збройних конфліктів. Це включає їх евакуацію, возз'єднання з сім'ями, повернення в Україну дітей, незаконно вивезених за кордон. Важливо розуміти, що в умовах війни права дітей часто порушуються. Це може бути право на життя, право бути з сім'єю, право на здоров'я, освіту та розвиток [4].

Враховуючи військові події в Україні, необхідно звернути увагу на постанову Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо захисту прав дітей на період надзвичайного або воєнного

стану», де встановлено, що під час дії на території України надзвичайного або воєнного стану: до дитячого будинку сімейного типу можуть влаштуватися діти, які залишилися без батьківського піклування, на умовах тимчасового влаштування в межах передбаченої граничної чисельності дітей у дитячому будинку сімейного типу, а також, це стосується прийомних сімей, які можуть тимчасово влаштувати дітей, які залишилися без батьківського піклування, на умовах тимчасового влаштування в межах передбаченої граничної чисельності дітей у прийомній сім'ї. Також рішення Уряду спрощує процедуру влаштування дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, під опіку або піклування родичів [1, с. 82].

Тут чітко прослідковується те, що держава намагається полегшити процедуру і знайти сім'ї якомога більшої кількості дітей, оскільки велике скупчення людей в тих ж самих дитячих будинках уже є потенційною небезпекою, а також варто зазначити, що не дивлячись на третій рік воєнного стану, не всі установи облаштовані укриттям або іншими захисними приміщеннями.

Але у даній діяльності є й свої недоліки, оскільки якщо тимчасові піклувальники звикнуть до дітей, то, ймовірно, вони захочуть їх залишити назавжди. У випадку дітей-сиріт – це було б чудовим рішенням, тому що вони знаходять собі сім'ю і більше не повернуться до дитячого будинку, що є дуже важливим для формування здорової особистості. Що ж до дітей, які позбавлені батьківського піклування, то в певних випадках є можливість, що їх батьки повернуться і будуть мати повне право повернути своїх дітей. Це може призвести до того, що між біологічними і тимчасовими батьками розпочнеться судова тяганина, яка буде безпосередньо впливати на стан дітей, яким і так нелегко у даній життєвій ситуації.

В умовах російського вторгнення на територію України, спостерігається таке явище, як незаконна вимушена депортація дітей, зокрема переважно дітей-сиріт на територію російської федерації. Міжнародний документ, а саме Конвенція про права дитини гарантує частиною 1 статтею 11 вжиття заходів державами-учасницями для боротьби з незаконним переміщенням і неповерненням дітей із-за кордону [1, с. 82].

Також потрібно відзначити співпрацю міжнародної організації а саме ЮНІСЕФ (ООН) з Україною. Дитячий фонд спільно з Офісом президента та Міністерством соціальної політики запустили загальнонаціональну інформаційну кампанію «Дитина не сама: інструкція з турботи». Метою даної кампанії є привернення уваги до порушення прав дітей під час війни. А саме мова йде про права дітей, які залишилися в результаті війни, які залишилися в результаті війни без піклування батьків і потребують турботи та тимчасового дому [1, с. 82].

Дана діяльність допомагає розповсюдити інформацію і допомогти взяти таких дітей на тимчасове піклування, оскільки бойові дії не будуть тривати вічно і рано чи пізно всі українські діти, яким це було надано тимчасово, повернуться додому. Такі дії можуть по різному впливати на тимчасових батьків і можливо вони захочуть усиновити їх назавжди, якщо не буде знайдено біологічних батьків.

Під час дії на території України надзвичайного або воєнного стану

проходження особами, в сім'ї яких влаштовуються діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування, під опіку, піклування, курсу навчання з виховання таких дітей у центрі соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді не вимагається [1, с.83].

Підсумовуючи, можна згрупувати дії нашої держави задля врегулювання питань пов'язаних з захистом прав дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, а саме:

1. Тимчасове влаштування дітей до дитячого будинку сімейного типу;
2. Тимчасове влаштування дітей у прийомні сім'ї;
3. Тимчасове влаштування дітей, які проживають або зараховані до закладів різних типів, форм власності та підпорядкування на цілодобове перебування, до інших закладів, в яких передбачено цілодобове перебування дітей;
4. Спрощена процедура взяття дитину під опіку/піклування [5].

Враховуючи вищезазначене, ми можемо стверджувати, що Україна намагається забезпечити дітям-сиротам і дітям, позбавленим батьківського піклування, перебування у тимчасових сім'ях, або під опікою родичів. Для цього вони спростили процедуру, яка допоможе дітям швидше опинитися серед піклування і відносної безпеки. Такі діти є дуже вразливими до всього, що відбувається навколо, тому українське законодавство намагається занурити їх в звичайну обстановку будинку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Грабовська Г.М., Лисюк А.М. Захист прав дітей-сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування під час військових дій. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. URL: <https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2023/05/15.pdf> (дата звернення: 18.11.2024)
2. Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування : Закон України від 13.01.2005 № 2342-IV // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2342-15> (дата звернення: 19.11.2024)
3. Статус та основні права дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування (Оновлено). URL: <https://law-in-war.org/pravovuj-status-ditej-syrit-ta-ditej-pozbavlenyh-batkivskogo-pikluvannya/> (дата звернення: 18.11.2024)
4. Ніколаєва Г. Захист прав дітей під час війни: поради адвоката. URL: <https://advokat-nikolaeva.com/blog/zahyst-prav-ditej-v-umovah-voyennogo-stanu/> (дата звернення: 19.11.2024)
5. Захист прав дітей в умовах воєнного стану. URL: <https://everlegal.ua/zakhyst-prav-ditey-v-umovakh-voennogo-stanu> (дата звернення: 19.11.2024)